

Hwad Behagas?

Somnia plus vigili quam dormienti nocent

Bellmanssällskapets Medlemsblad

N:o 4 Anno 2011



BELLMANSSÄLLSKAPET

Ordförande:

Fil.dr. Anita Ankarcrona

08-660 59 25

Vice ordförande:

Fil. dr. Bo G. Hall

08-88 91 09

Sekreterare:

Doktorand Jennie Nell

070-682 24 03

Arkivarie:

Vakant

Skattmästare:

F. administrative direktören

Conny Roth

08 – 560 328 22

Klubbmästare:

Fil.kand. Cecilia Wijnbladh

08-643 59 25

Redaktör Hwad Behagas?

Doktorand Bengt Gustaf Jonshult

08-570 100 89

Ledamöter:

Direktör Hans Jacob Bonnier

Docent Carina Burman

Fil.dr. Stefan Ekman

Herr Carl Håkan Essmar

Docent Lennart Hedwall

Fil.mag. Olof Holm

Fil dr. Henrik Mickos

Fil.kand. Hans Nilsson

Postadress:

Bellmanssällskapet

c/o Conny Roth

Konvaljstigen 10, 178 38 Ekerö

E-post:sallskapet@bellman.org

Hemsida: www.bellman.org

Sällskapetets pg: 45 19 50-0

ÄRADE MEDLEM!

Här årets sista nummer av vår medlemstidning. Blandad kompott som vanligt. Glöm inte att redan nu boka in nästa års förnämliga Bellmanföreläsning till Olof Byströms Minne. I Börssalen, söndagen den 5 februari. På programmet står *Spel och Dobbel på Bellmans tid*, Göran Wessberg talar och Sten Magnus Petri sjunger. Tills dess tillönskas en ytterst angenäm julhelg och Gott Nytt År!

BeJo

INNEHÅLL

- Sid 3 5 DRAMATISKA MÅNADER I BELLMANS LIV - JULI-NOVEMBER 1773*
- Sid 7 CARL MICHAEL OCH ELIAS MARTIN*
- Sid 9 STOCKHOLMSSKILDRAREN SEVENBOM*
- Sid 10 BELLMAN PÅ BOK & BIBLIOTEKSMÄSSAN*
- Sid 11 "VAD FAN ANGÅR MIG POLENS AFFÄRER...?"*
- Sid 12 HÖSTMÖTET*
- Sid 13 FYNDA TILL JUL*
- Sid 14 KLASSIKERNE OG NUTIDEN*
- Sid 15 NYHED*
- Sid 16 FÖRTECKNING ÖVER CARL MICHAEL BELLMANS DIKTER I DAG-BLADET WÄLSIGNADE TRYCKFRIHETEN 1781-82*
- Sid 21 RÖRANDE EN HANDSKRIFT*

(Omslagsbilden se sid. 21)

5 DRAMATISKA MÅNADER

I BELLMANS LIV - JULI-NOVEMBER 1773

Carl Michael Bellman var rädd för åskan, det vet vi.

Han har själv berättat om det. Den inledande scenen i

“Bacchi Tempel, firat vid en Hjaltes död”, 1779, är ett talande bevis. Det har också bekräftats av hans samtida.

Ett dramatiskt åskväder 1773 resulterade 17 år senare i tillkomsten av en av känd Fredmans epistel, nr 63, och hade en spektakulär koppling till hur bekantskapen mellan Gustaf III och Bellman utvecklats till vänskap. Skalden hade tillsammans med en vacker flicka skrämts av åskan men efteråt lyckats samlat sig till en dikt som han kallade *Impromptu* :

*Vid Jofurs blix och då, som skräck och fasa sprida
När under stormars ras han kastar och han slår;
Såg man en skrämd poet tätt vid sin skönas sida
Jämt kyssa hennes hand och läsa Fader Vår.
Fast döden bitter är, när hjärtat sönderbrister,
Tycks mig jag lyckligt dött i Zephis täcka famn,
Båd utan Medicus och utan Comminister,
blott att hon vid min mull med tårar nämnt mitt namn.”*

“ . . . och utan Comminister . . . ” — det fanns de som ansåg att bara den formuleringen var en allvarlig försyndelse, ja rentav en hädelse!

Impromptu't publicerades i juli 1773 i Göteborgs-tidningen ”Hvad Nytt?, Hvad Nytt?” och citerades sedan i konkurrerande ”Götheborgske Nyheter”. Där kunde man snart läsa en insändare :
”Bellman bröstar sig av vår nådige Konungs höga approbation;
men sannerligen den Herren kan tycka om sådan Epicureisme! . .

Poemet trycktes också i Dagligt Allehanda i Stockholm.

Stockholms Stifts styrelse, Consistorium, sammanträdde den 19 augusti, alltså på ettårsdagen av kungens statsvälkning, och lät anteckna i protokollet: *”att uti Dagligt Allehanda en vers av sekreteraren Bellman blivit införd, uti vilken Bellman finnes hava drivet gäck uppå religionens bekostnad. Resolverades att anmäla målet hos Justitie Kanslers-ämbetet . . .”*.

Impromptu't blev extra svårsmält för prelater och andra dignitärer eftersom Bellman något år tidigare i samma tidning gjort sig känd för allvarsamma betraktelser över bl a advents- och påskhelgernas högmässotexter.

JK, Justitie Kanslern, fick ärendet till sig och rapporterade den 5 oktober 1773 tillbaka till Consistorium att Bellman en dag i september instämts till JK:s tjänsterum och där fått veta att han *”i allvarsammaste måtto skulle bli tagen i ordentlig upptuktelse ..om han inte i försättningen brukade... sin kvickhet till sådant som vore nyttigt och artigt utan att stöta religionen”*.

Den höga styrelsen tyckte dock att ett samtal med JK var en alltför lindrig påföljd för den, som de uttryckte det , *”förmente kloklingen”* och lät protokollföra att *”Bellmans förtjante tilltal och näpst måtte bliva i offentliga tidningar kundgjord, androm till skrämsel och varnagel! . . .”*.

Nu tyckte Bellman uppenbarligen att det kunde vara nog. I ett nytt poem markerade han att han tyckte att prästerskapets anklagelser mot honom var ett svårartat hyckleri! Frågan är om skalden någon annanstans uttryckt sig så temperamentsfullt. Han visste minsann i vilka ärenden kyrkans män kunnat ses på Stockholms gator:

*Stöt i hornet, vänd det åt gatan
Vinka in den förklädda Satan,
Den bemantlade Leviathan*

*Med en herdes namn.
Ja, i gränden står han och lurar
Efter valdthorn och jungfruburar
Breder kappan mot plank och murar;
Söker Paphos hamn!
Paulus himlar och ler och drömmer.
Nästa söndag han mig fördömer
Som min Iris så ömt berömmar
Och vill dö i hennes famn.
Lät oss vara glada,
Movitz, gör som påven, kör dem ut,
De gör mera skada än som eld och krut
Basvioler bullra,
Tagom alla nu i ring, i ring,
Lät magistern kullra, det gör ingenting
Lät oss rusta till solen glimmar,
Prisa värdar och glada timmar,
Fröja dansar och Bacchus stimmar
Hela världen kring !*

Vad menades med “*Kör dem ut*”? Jo, vid den tid när Bellmans Impromptu publicerats i ”Hwad Nytt? Hwad Nytt?” hade påven i Rom utfärdat en uppmärksammanad bannbulla mot Jesuit-Orden. Bannbullen hade understrukits med väpnade attacker — Ordens-Bröder hade bokstavligen kastats ut ur Jesuit-Ordens lokaler.

Men affären med Impromptu var inte slut ännu. Den 5 november var både Justitie Kanslern och Kung Gustaf III personligen närvarande vid Riksrådets sammanträde, där ärendet åter togs upp. Rådsherrarna kände förstås till Majestätets vänskapliga kontakter

med Bellman och nu var de uppenbarligen fast beslutna att få Kungen att inse att Bellman var ovärdig all kungagunst.

Men den aktionen blev kontraproduktiv! Christoffer Gjörwell, tidens skvallerkränikör N:o 1, kunde berätta att skalden av Gustaf III direkt anmodats att ”i fortsättningen vara på slottet alla onsdagsaftnarne - - - för att fritt recitera sin opera”. Gjörwell rapporterade också att Bellman ”om kvällen den 17 november roade kungen ganska mycket”.

Visst anar man det 27-åriga Majestätets skälmska blinkning till Bellman — och till de vördiga herrarna i Consistorium och Riksråd.

Bellman hade oemotsägligt och officiellt blivit etablerad underhållare och vän i den allra innersta hovkretsen, just till följd av den uppmärksamhet som kyrkodignitärer gett det förment förgripliga Impromptu't!

Sjutton år senare, inför utgivningen av Fredmans Epistlar, hade Bellmans upprördhet avklingat och den temperamentsfulla kommentaren omarbetats till något helt annat.

Så gick det till när vi fick den härliga Djurgårdsepisteln nr 63, *”Fader Bergström, stäm upp och klinga”*.

Boll

CARL MICHAEL

OCH ELIAS MARTIN

Som bekant umgicks och uppträdde Bellman gärna bland de gustavianska konstnärskollegorna. Särskilt Johan Topias Sergel har ju i ofta återgivna skisser fångat Carl Michaels gestalt och ansikte på ett pregnant sätt. Under senare år sammanstrålade denna krets inte sällan på Svartmangatan 22 i Gamla Stan hos Eric Palmstedt – en av dåtidens mest namnkunniga arkitekter; bl a skapare av Börshuset och Arvfurstens palats (UD) – och dennes hustru Gustava. Carl Michael hyllade henne med kortpoemet ”Kyssen” där hon dock kallades Camilla. Texten ingår i hans skådespel – kanske snarare kantat – ”Fiskarstugan” som framfördes i den palmstedtska bostaden på Gustavas födelsedag den 18 januari 1793. Kring frukostarna hos henne samlades många av de mest tongivande namnen i kulturkretsarna. Där möttes – för att nu bara nämna några – kompositörer som Joseph Martin Kraus och Johan Wikmanson, poeter och hovmän som Carl Gustaf Leopold eller målare som Louis Masreliez, Jean-Louis Desprez och Elias Martin.

Om den sistnämnde har Mikael Ahlund – intendent vid Nationalmuseum och specialist på svensk och europeisk konst från 1700- och 1800-talen – nyligen givit ut ett omfattande arbete betitlat *Landskapets röster. Studier i Elias Martins bildvärld* (Atlantis 2011). I själva verket rör det sig om en doktorsavhandling, framlagd vid konsthistoriska institutionen i Uppsala. Grundligt och lärt behandlas Martins skildringar av natur, landskap, bebyggelse och städer under perioden 1760-1810. Allra mest spännande tycker jag det är att ta del av analyserna av olika teman i Martins bildvärld vilka hade stor betydelse för hans samtid men vars innebörder försvunnit i senare försök att förstå hans verk. Parallellerna är slående med hur vi inte sällan står frågande inför inslag i Bellmans diktning vars värde som symboler eller underförstådda budskap numera är svåra att riktigt få grepp om. Boken återger förstås – i fint färgtryck – en hel rad av Martins verk och presenterar därmed också ingångar i Carl Michaels värld. Kanske allra mest illustrativ i just det sammanhanget är den akvarellerade och laverade pennteckning från 1792 som idag finns på KB och vilken

försågs med texten *Födelse; Dagn firad i Fiskar; Stugan. Lefwe vår Tirsis och Lefwe Camilla*. Den visar en vy från paret Palmstedts sommarnöje Hagen ute vid Drevvikens västra strand. Det var där som handlingen i *Fiskarstugan* utspelade sig. Som Sten-Åke Nilsson konstaterat i *Bellman sedd och hörd* visar Martin hur Bellman – klädd i frack och randig väst, något långlagd med vita lockar – träder fram ur stugans halvdunkel för att ta emot paret Palmstedt som närmar sig ute på vattnet i en liten båt med en roddarpojke i fören. Inne i huset har Carl Michael dessförinnan dekorerat med blommor och fisknät och tänt en välkomnande brasa. Som framgår bjuder Ahlunds avhandling åtskilligt av intresse för oss bellmanianer. Sålunda citerar den nyvordne doktorn följande dikt som Bellman tillägnade Martin och där denne prisas som porträttmålare. Föga överraskande hette det avbildade föremålet i det aktuella fallet Gustava Palmstedt.

*I mina anletsdrag
Helt säkert hjertat röjes?
Mitt bröst erkänsamt böjes
I all sin klara dag.*

*Stig, Martin; närmare – stig
Att hjertats känslor måla
Och ögats mörka stråla,
Som glimmar ömt för dig!*

*Då dödens tunga hand
Till detta bröstet hinner –
O, Gud just då försvinner
Vårt ömma vänskapsband.*

Bo G Hall

STOCKHOLMSSKILDRAREN

SEVENBOM

För drygt tio år sedan gav en kvartett ut sällskapetets styrelse ut boken *Bellman var där*. Där beskrivs olika miljöer i Stockholm med omnejd som på olika sätt förekommer i skaldens liv och diktning och där vissa spår av hans tid alltså kan urskiljas. Det rör sig alltså om en skildring av modell nu-och-då. Men vilket omslag skulle boken få? Ganska så omgående kom en av de fyra – docenten Torkel Stålmarch – på den egentligen självklara lösningen. Nämligen att man skulle utnyttja någon av Johan Sevenboms fina stockholmsvyer.

Denne levde mellan 1721 och 1784 och brukar ju ses som den store förnyaren av svensk landskapskonst under 1700-talet. Bland annat var han en pionjär när det gällde perspektiviskt korrekta bilder. Han inledde sina studier i Stockholm och fullbordade utbildningen i Paris för att återvända till Sverige 1760. Efter hemkomsten utförde han för drottning Lovisa Ulrikas räkning målningar av Drottningholm och Ulriksdal – hennes båda favoritslott. Detta medförde i sin tur en rad beställningar från uppdragsgivare på Stockholms slott resp. rådhus. Tack vare detta hans livslånga engagemang har vi en serie om femton utsikter från huvudstaden på 1760- och 1770-talen. De är helt enkelt ovärderliga när det gäller att skapa sig en uppfattning om hur Stockholms topografi och byggnader tedde sig under denna period. När det nya rådhuset stod klart på Kungsholmen 1795 följde målningarna med. Och där kan de alltså beskådas.

Det handlar sålunda i hög grad om Carl Michaels miljö och tidevarv. Föga förvånande var dessutom skalden och målaren vänner, trots skillnaden i ålder. Detta framgår klart på flera sätt i den nya skrift om *Sevenboms Stockholm* som Stockholmia förlag nyligen givit ut. Med ett generöst format och ett förnämligt tryck presenteras där konstnärens verk. Bilderna har försetts med en rad genomarbetade och påtagligt kunniga kommentarer. Men så är det också Björn Hallerdt – tidigare

stadsantikvarie och chef för Stockholms stadsmuseum – som hållit i pennan. Här finns alltså mycket att hämta för den som till söka sig till Bellmans värld. Detta gäller i synnerhet som förgrunden i Sevenboms målningar ofta bjuder på intressanta detaljer ur det dåtida arbetslivet liksom på tidstypiska gestalter bland olika ståndmässigt högre grupper.

Bo G Hall

BELLMAN PÅ

BOK & BIBLIOTEKSMÄSSAN

Trots att sällskapet inte – i alla fall tills vidare – har råd med en egen monter i de Litterära Sällskapens kvarter på mässan i Göteborg återfanns Carl Michael ändå på andra håll även i årets upplaga den 22-25 september. Ett härligt inslag – tyvärr bara tjugo minuter långt – var ett program som rubricerades ”Performance-artisten Bellman”. Där demonstrerade Martin Bagge och Lars Lönnroth – närmare presentation torde vara onödig – hur skaldens framträdanden kan ha gått till. Att Carl Michael måste ha varit en lysande estradör framgick tydligt. Detta illustrerades bland annat med hjälp av Martins version av ”Ack Du min moder”, Fredmans Epistel nr 23. Och vi njöt.

Andra exempel på skaldens närvaro i vår tid gavs när samme Lars Lönnroth ledde ett samtal med titeln ”Våra vänner i liv och död”. Deltagare var styrelseledamoten i vårt sällskap Carina Burman och journalisten och författaren Peter Handberg. Båda har nyligen utkommit med essäsamlingar om böcker och författare – ”Folk jag aldrig mött” (Atlantis förlag) resp. ”Den nedkopplade himlen” (Natur&Kultur). I den senare skriften har Carl Michael ägnats ett eget kapitel, rubricerat ”Täckjackors trängsel, nersölade gator” med en rad paralleller in i vår tid. En kortare version hade Handberg inne i Dagens

Nyheter redan i februari 2004. Märkligt nog är även här “Ack, Du min moder” en central utgångspunkt. Men så är den också en av skaldens finaste verk, som skildrar hur bakfyllesångesten till slut släckes med dagens första glas.

I Carinas bok har Bellman inte fått någon egen essä, vilket inte hindrar att skalden förekommer på åtminstone femton sidor i boken. Detta är föga förvånande eftersom bland de författare som hon tar upp till särskild behandling återfinns både Gustaf Philip Creutz, Jacob Wallenberg och Johan Henric Kellgren. Också här rör det sig om texter som publicerats tidigare, främst i Svenska Dagbladet.

Bo G Hall

“VAD FAN ANGÅR MIG POLENS AFFÄRER...?”

Åjo, det angår hela Bellmanssällskapet en hel del – Varför? Jo, härförleden förlänades f. Nobelbibliotekarien Anders Ryberg

av Polens ambassadör. Den solenna ceremonin ägde rum på polska ambassaden i Stockholm i närvaro av förutom familjen också av tidigare kollegor och vänner från Nobelbiblioteket och Kungliga biblioteket. Bellmanssällskapet var också representerat och fick höra erkännsamma ord från dels ambassadören, dels en nära och kär medarbetare från tiden på Svenska Akademiens Nobelbibliotek,

Bellmanssällskapet gratulerar Anders Ryberg till denna särdeles välförtjänta utmärkelse efter många års kamp för kultur, bildning och kunskap. Herr Kommendör – Salut!

Ormsaltaren

HÖSTMÖTET

Söndagen den 18 september var det,

Då nästan 30 medlemmar samlades för att se på vårt nya "huvudkvarter" i Bellmanshuset på Gröna Lund. Inte minst lockade möjligheten att få de spektakulära målningar som tillskrivits Hoffbro - känd av många från Bellmans diktning. Dessutom erbjöds visning av samme målares verk i det s.k. Apotekshuset på Gröna Lund genom vänligt tillmötesgående av Jan Roy, VD för bl.a. Gröna Lund.

Vårt sällskap har, tillsammans med Cornelis Vreeswijk-sällskapet och Taube-sällskapet fått förmånen att disponera tre rum på övervåningen i det gamla huset, även kallat Bellmanhuset, Vi delar rum med Taube-sällskapet och planerar att framöver ha våta styrelsemöten där,

Huset har en intressant historisk bakgrund , bl.a. som sjukhus för flottans män en gång i tiden och också som krog under en tid. Olof Holm gav oss en exposé över detta före intåget i Huset.

Under husvandringen kom fick vi se på Hoffbro-rummet, där Anita Ankarcrona berättade, både om väggmålningarna - utförda direkt på timmerväggarna - och vad de föreställer och om den Bellmanska anknytningen. Därefter skedde "vaktombyte" - man får vistas endast 15 personer åt gången i huset - då den grupp som besett samme konstnärs målningar i Apotekshuset anlände. I Apotekshuset talade Olof Holm om målningarna och även Jan Roy berättade om lyckan att ha ett sådant tjänsterum.

Därefter - och fortfarande i ljum höstsol - vandrade vi till Blå Porten för att få oss något till livs, vare sig det blev fluidum eller annat...

Det var vårt höstmöte och det var roligt att få träffa så många medlemmar "hemma hos oss".

Ormsaltaren

FYNDA TILL JUL!

Novemberrea - alla publikationer utom Hillbom/Massengales utgåvor av Epistlar och Sånger - kostar 20:- under november månad! Det enda ni betalar är portot - eller hämta själv i Bellmanhuset på Grönan, Långa gatan 4 (bakom Djurgårdskyrkan) på tid som vi kommer överens om. Beställ på enklaste sätt - email eller telefon(-svarare) hos arkivarien!

cecilia.wijnbladh@comhem.se, tel. 070 767 3137

* * *

Prenumerera på Parnass för 190 kr!

Jag vill gärna prenumerera på Parnass (helår 4 nr) för 190 kr

fr. o.m nr 1 2012

Skicka senaste numret som en extra prenumerationsförmån till mig.

Namn:.....

Adress:.....

Postnummer:..... Ort:.....

Skicka din beställning till Parnass, Lädersättrav. 15, 176 70 Järfälla, Lädersättravägen 15, 176 70 Järfälla, eller per epost till red@dels.nu

KLASSIKERNE OG NUTIDEN

Nordisk konference 19. -21. august 2011

Findes klassikerne i nutiden? Lever de? Som vi så på Sophienholm: Bellman lever i hvert fald i bedste velgående, måske endda friskere end nogen sinde. Ja, de lever. Nutidens forfattere gør dem gældende i det de sidder og skriver på, og det de udgav i fjor og forfjor. Tydeligst er det måske når Vagn Lundbye gendigter de norrøne eddadigte og samler sine frit fortællende vers under titlen Det nordiske Testamente - en idé han selv har fået, eller han har lånt hos Grundtvig. Oversætterne gør det også: Otto Steen Due fordansker Homers og Virgils eposser, Søren Sørensen gendigter Francesco Petrarcas elskovsdigte og dem der handler om andet, eller Niels Brunse gør Shakespeare nutidig. Konferencen var nordisk, men det er klassikerne ikke bare. Nordiske forfattere har Eddaen eller Kalevala (nogle har både-og), men de deler Det gamle Testamente og den græske mytologi med alle de andreeuropæere. På konferencen etablerede Japankenderen Monica Braw fra Malmø et sammenligningsgrundlag ved at at fortælle om en japansk klassikers vej til nutidens fabelagtigt spændende tegnefilm og manga-serier. Ellers var konferencen en perlerække af fornemme indlæg, indrammet de litterære kæmper Søren Ulrik Thomsen, Lars Huldén og Klaus Rifbjerg. Torben Brostrøm definerede begrebet en klassiker, fra Ingemannselskabet hørte man formanden, litteraturhistorikeren Niels Kofoed fortælle om det litterære Nordsjælland. Erik Harbo redegjorde for Blichernoveller som forlæg for film og tv-stykker. Fra Island berettede Böðvar Guðmundsson om islandsk litteratur i dettes sproglige fællesskab med Eddaen, og fra Norge talte lederen af Ibsenmuseet en del om dramatikerens af samme navn. Hvor var klassikeren Carl Michael Bellman? Han var der: 1) i velkomsttalen som SBiD's formand holdt, han er nemlig også formand i Samrådet for de Litterære Selskaber i Danmark og desuden i konferencens arrangementskomité; 2) Lars Huldén læste op af sine digte fra samlingen Dikter om Bellman og nævnte Søren Sørensens roman Sisypheos i Slotsvagten som et aktuelt eksempel på nyskreven litteratur på basis af klassikerne; 3) operasanger Morten

Schønberg Sørensen - ham har vi hørt på Sophienholm og i Kuhlausalen - sang Fredmans Epistel nr. 31 Se Movitz, vi står du och gråter, og 4) Sørensen omtalte Bellmanreceptionen i dansk litteratur og de mange oversættelser til forskellige europæiske sprog da emnet var nordiske klassikere i Europa. Det fik han selvfølgelig skæld ud for. Der er altid nogle damer der ikke kan tåle at ikke alting handler om skrivende damer. Besynderligt, som om Bellman blive ringere af ikke at hedde Carla Michaela. Historien er nu engang som den er.

Borupgård dannede en herlig ramme om de tre dages intense og givende samvær for de o. 60 deltagere.

Af en passagerare

NYHED

Bellmans salmer udgivet for første gang i Danmark på dansk.

Dette er den første oversættelse til dansk af Bellmans religiøse digte med nye kompositioner for sang & klaver og for blandet kor.

Otte salmer af Bellman med ny musik af Bodil Heister og gendigtning af Ulrik Cold. Priser og bestilling hos Bodil Heister bheister@post.tele.dk (Kontakt: www.bodilheister.dk)

Red. har tagit del av nämnda verk och kan å det skyndsammaste intyga att kompositionerna håller en mycket hög klass. Som helhet skänker melodierna och gendiktningen Bellman rättvisa och en air av ödmjukhet där musiken och texten fått stå i fokus.

FÖRTECKNING ÖVER CARL MICHAEL BELLMANS DIKTER I DAG-BLADET WÄLSIGNADE TRYCKFRIHETEN 1781-82

Carl Michael Bellman var som bekant en flitig tidningsmedarbetare. Många av hans dikter och prosa trycktes i tidningar som *Stockholms Posten*, *Dagligt Allehanda*, *Afton-Bladet* och *Hwad Nytt? Hwad Nytt?* och icke att förglömma skaldens egen skämttidning *Hwad Behagas?*. Att skriva en fullständig förteckning över alla dessa bidrag torde vara ett ytterst tidsödande arbete. Bellmans bidrag i *Dagligt Allehanda* har dock utrönts av Nils Afzelius (*CARL MICHAEL BELLMAN ALLEHANDA DIKTER*, Sthlm 1965).

Härmed presenteras även en förteckning över bidrag införda i den vittra, politiska och satiriska tidskriften *Dag-Bladet Wälsignade Tryck-Friheten* (WTF). Utgivaren var majoren Pehr af Lund som hade blivit avskedad för subordinationsbrott och sedan slagit sig på tidningsutgivning för att "hämnas och försörja sig" (Atterbom, *Siare och Skalde*, IV). För att visa allmänheten att han fortfarande var vid god vigör lät Lund placera en stämpel i sina blad, föreställande ett brutet träd och ovanför trädet devisen "Roten frisk".

Tidningen blev indragen 1783 men fortsatte senare under året under nytt namn i form av *TryckFriheten den Wälsignade*. WTF utkom 1781-83 och Bellmans bidrag fördelar sig på följande sätt: 1781 (1) och 1782 (12). Just 1781 var Bellman upptagen med att skriva och edera *Hwad Behagas?* (ca mars- april), ett projekt som rent ekonomiskt och framgångsrikt blev mindre lyckat. Detta i sin tur kan förklara den dikt som infördes anonymt i WTF Nr 20 den 23 maj 1781, "Öfver vår Anacreons Tysthet", som härmed återges i sin helhet. För vidare kommentarer se Standardupplagan (StU) utgiven av Bellmanssällskapet. Sidhänvisning (utom till Fredmans Sånger) enbart till diktdelen. Observera att WTF, som många andra tidningar, delades in i "skocker" som i princip följde årets terminer. Dessa redovisas inte i förteckningen.

- | | |
|--|--|
| 1. Wid en förbifart af Ulricsdal i förleden Sommars | WTF Nr 73, |
| 21 dec. 1781 (StU VII, s. 41-42) | |
| 2. Wid beseendet af Wäsby Sätesgård en Sommar | WTF Nr 87, |
| 21 jan. 1782 (StU IX, s. 86-87) | |
| 3. Längst från Nordens djupa dvala | WTF Nr 27, 1 maj |
| 1782 (StU XII, s.140) | |
| 4. Fråssan Poem | WTF Nr 56, 1 juli 1782 (Fr. Sång 18) |
| 5. En Sommar natt | WTF Nr 57, 3 juli 1782 (Fr. Sång 32) |
| 6. Tre Remmare | WTF Nr 65, 29 juli 1782 (Fr. Sång 28) |
| 7. Impromptu | WTF Nr 69, 7 aug. 1782 (StU III, s. 85- |
| 87) | |
| 8. Epigrame af Moviz | WTF Nr 75, 21 aug. 1782 (StU III, s.137) |
| 9. Epigrame af Moviz | WTF Nr 76, 23 aug. 1782 (StU III, s.135) |
| 10. Krogen | WTF Nr 78, 28 aug. 1782 (StU III, s. 28- |
| 30) | |
| 11. Epigramme af M. | WTF Nr 80, 2 sept. 1782 (StU III, |
| s.134) | |
| 12. Epigramme af M. | WTF Nr 86, 16 sept. 1782 (StU |
| III, s.137) | |
| 13. Epigramme af M. | WTF Nr 89 och 90, 23 sept. 1782 |
| (StU III, s.135) | |

* * *

- | | |
|--|------------------------|
| 14. Öfver vår Anacreons Tysthet | WTF Nr 20, 23 maj 1781 |
|--|------------------------|

Öfver vår Anacreons Tysthet (*)

Sörj, Bacchi Sällskap! Sörj en hjelte,
Som Kärleks-Guden nederlagt;
Han war för swag at spänna bälte
Emot en högre Guda-magt –
Förkrossa nu den Bischoffs Kalken,
Som tömdes ut i fjolleri!
Se! Hymen, denne lille skalken,
Som qwäft hans muntra Poesi.
Du Mowitz! Som han funnit wärdig
At blanda i sin wåta sång,
Du synes uti fyllan färdig,
At gråta strömmar denna gång;
Jag ser du med et Krus i handen,
Wil dränka denna din förtret;
Jag ser du slita wil de banden,
Som hymen lagt på vår Poet.

Du ifras Mowitz! För den ära,
At få behålla vår Homere;
Men hör man up at dig beswära,
Jag tror han aldrig rimmar mer;
Slå i och börja åter supa,
At dränka saknan af en wän;
Ty eljest kan din torra strupa
Af sådan oro gro igen.

Apollo sjelf, hwars fina öra
Blef retad af hans Lutas klang,
Är ond at längre ej få höra
En wirtuos af denna rang, -
Nu får han endast Astrild wörda,
Och lefwa nykter, säll och glad,
Nu får han utan afund skörda,
De honom wäxta lagerblad.

Dock återkom och fatta Lyran,
Anacreon! du glädjens wän!
Sjung win och kärlek uti yran
Och roa bröderna igen!
Må de en gång den nectar smaka,
Som lagas af din wana hand;
War alla nätter hos en maka;
Men dagen war hos dem ibland.

(*) Insändt.

BeJo

RÖRANDE EN

HANDSKRIFT

Anno 2006 såldes en handskrift omfattande de ursprungliga 50 Epistlarna på Uppsala Auktionskammare. Undertecknad blev inkallad att skriva katalogtexten, som lyder som följer:

Handskrift Fredmans Epistlar. Okänd skriftställare. Mitten/slutet 1770-tal/början 1780-tal. Halyfranskt band. De 50 Epistlarna är inskrivna enligt den ursprungliga numreringen d.v.s. 1-25 och 26-50 (även kallad B-numrering). Handskriften är indelad i två grupper: "Fredmans Epistlar. Första Delen." och "Fredmans Epistlar. Andra Delen.". Längst bak ett komplett register. Handskriven paginering 1-150 (exklusive titelblad och register som är opaginerade). Genomgående samma stil och penna. 19,5 x 16,5. Slitage och smärre skador, fläckar.

Denna handskrift innehåller de ursprungliga epistlarna från början av 1770-talet. Från just 1770-talet och 1780-talet förekommer det flera avskrifter av Epistlarna, av olika skriftställare och i olika relation till Bellmans "ursprungsepistlar". Någon komplett nedteckning av Bellmans egen hand finns inte, varför flera av ovanstående avskrifter användes vid tryckningen 1790. De mest kända handskrifterna som t.ex. dedikationsexemplar och anonyma nedteckningar bär tydliga litterära spår av varandra och via textkritiska studier och komparativa metoder har bl.a. frågor om datering och reception identifierats. Just denna handskrift tillhör de anonymas skara och för närvarande kan den ej härledas till någon speciell författare eller känd lakun. Man kan konstatera att den följer de kända avskrifter som finns, både när det gäller ordval, versurval etc. Säkert skulle det vara möjligt att härleda handskriften till någon eller några av de dokumenterade förlagorna, exempelvis bruket att skriva "Fredmans Ista Epistel" och skilda beteckningar på "instrumenthärmlningar". På ett ställe, i Fredmans Epistel 39 i den aktuella handskriften, står ordet "Elegie" i överskriften, vilket är unikt. Ingen av de kända avskrifterna betecknar dikten som

en elegi. Vidare förekommer några överstrukna verser vilka tillhör Fredmans Epistel 23 (B-numreringen), redan på sid. 4 (Fredmans Epistel 3). Handskrifter av denna karaktär är under alla omständigheter unika, särskilt när de sätts i relation till redan kända texter.

Efter auktionen fick jag tillfälle att studera handskriften (hädanefter kallad för UH – Uppsalahandskriften) i mer detalj och blev minst sagt förbluffad. Innan vi kommer in på dessa “överraskande” moment, måste det läggas till att slika studier riskerar att ta över hela ens tillvaro, d.v.s. det tar sin tid och ork. Grundarbetet består egentligen av tvenne delar. Dels en bestämning eller snarare förmodan om vem skribenten kan ha varit, och dels en ren textkritisk studie. I det sistnämnda fallet handlar det helt svårt om att plocka fram, i första rummet, Gunnar Hillboms förnämliga studier (framför allt *Kring källorna till Fredmans epistlar*, Filologiskt arkiv 36, Sthlm 1991), och jämföra ord för ord, mening för mening o.s.v. Följande iakttagelser kan påpekas. I all korthet och med reservation, då jag hoppas kunna presentera en utförligare studie inom en snar framtid.

Via komparativa metoder torde UH:s Terminus post quem tillhöra den allra första av sitt slag, d.v.s. utförd kring ca 1771. Utgångspunkten till detta påpekande grundar sig i de olika handskrifternas inbördes förhållande – deras “släkträd”(eg. i pluralis). Se bl.a. Hillbom (a.a.), s. 39. Det verkar som att UH är en förlaga till de mer kända dedikationsexemplaren, som t.ex. Duwall och Stockenström. UH:s karaktär är, till skillnad mot den i detta sammanhang ytterst viktiga avskriftsamlingen av Anders Lissanders hand, mer av manuskriptform – färdigt för avskrift eller t.o.m. för tryck (?). Den saknar helt och hållet någon form av datering eller platsangivelse, och upplevs vid första synen som en ren avskrift av just den duwallska handskriften. Men mycket talar för, som sagt vad, att UH är tillkommen tidigare.

Vem har då skrivit UH? Efter några års grubblerier i denna känsliga fråga lutar jag nog åt att den är skriven av Bellmans hand. Innan detta, denna spekulation, med säkerhet kan fastställas bör det göras mer vidare studier av och om stil, penntryck, papper o.s.v. Till saken hör även att

skriftställarna under aktuell tid hade i princip samma handstil och att det de facto inte finns så mycket jämförande material hos Bellman själv. Frågor, infinner sig raskt, huruvida skalden använde olika handstilar vid olika tillfällen. Är det t.ex. skillnad på en snabbt nedskriven tillfällighetsvers och ett manuskript ämnat för avskrift eller tryck? Till UH:s fördelar hör att den vid både första och andra synen verkar vara av Bellmans hand. Man kan med fog säga att den, nästan, till fullo överensstämmer med skaldens handstil. Likheterna är slående MEN det finns även EN (1) olikhet. Det gäller en speciell knorr på en bokstav. Genomgående. Syningen får fortsätta. Åtminstone tills jag eller någon annan hittar eller inte hittar en liknande knorr hos Carl Michael.

Skulle det visa sig att UH är någon form av Bellmanmanuskript skulle det i praktiken innebära att vi har två antaganden/förmodan att ta ställning till. UH var för Bellman ett manuskript ämnat för avskrift. Eller för tryck. Bellman hade ju som bekant ämnat edera epistlarna redan i början av 1770-talet. Detta kan vara förläggarens exemplar.

Är det inte av Bellmans hand så bör forskningen koncentrera sig på UH:s inbördes förhållande till de övriga kända handskrifterna och kanske skapa en klarare bild av Bellmans mest kända verks väl och ve.

BeJo

Bellmanssällskapets Medlemsblad utkommer med 3-4 nummer/år

Ansvarig utgivare: Anita Ankarcrona

Redaktör: Bengt Jonshult, 08-570 100 89

E-post: hwadbehagas@comhem.se

Tryck: Mowys Skrivbyrå

ISSN 1104-4603